

KONSERVATISMEN SOM VÄRLDSPOLITISK MAKTFAKTOR

Av fil. dr ERIC von BORN

För de skiftande politiska ideriktningarna kunde man lätt uppställa stamträd, utvisande deras uppkomst och tillväxt med ett ofta yppigt grenverk. Här och var skulle man då kunna finna ympkvistar från avlägsna träd och någon gång även en präktig ympgren i en grönskande krona. Detta gäller såväl för konservatismen och liberalismen som för socialismen och kommunismen för att nu icke tala om syndikalismen och anarkismen. Var har vi då att söka ursprunget till den konservativa statstanken, och har den några nämnvärda framtidsutsikter i den förändringarnas och omstöpningarnas värld, i vilken vi lever? Det anses ju icke vara opportunt att tänka bakåt, som man beskyller de konservativa principernas anhängare för, men å andra sidan har man flerstädes inför de kulturnivellerande och vänsterradikala krafternas stormlopp insett det värdefulla i att slå vakt kring guldkantade historiska värden och att söka bevara det bästa arvet från fäderna, liksom man försöker konservera födoämnen för

att skydda dem mot en hotande förruttnelse.

Som utgångspunkt för den statsbevarande ideologien har man gärna betecknat Edmund Burkes "Tankar om den franska revolutionen". Detta verk utkom året efter stormningen av Bastiljen, med vilken händelse "l'ancien régime" ansågs ha sjunkit i graven, men fastän det ännu dröjde flera år till välfärdsutskottets excesser, hade Burkes siarblick anat sig till händelsernas gång. Ännu fanns icke ordet "konservatism" som politiskt gångbart mynt, och då Napoleon Bonaparte trädde in på den världshistoriska scenen, gällde helt andra slagord. Han upptog — för att här citera Joseph von Görres — uttrycken om frihet, jämlikhet och broderskap, men stöpte om dem och försåg dem med sin egen bild i harnesk. Den statsbevarande tanken fick efter korsikanens fall sina främsta förkämpar i de båda ädlingarna de Maistre och de Bonald som båda lidit mycket under revolutionsåren och därför även av känsluskäl drevs att hävda det för-

gångnas rättigheter. De såg båda i världsutvecklingen en av Gudomen övervakad process, där revolutioner utgjorde straffbara ingrepp, och där det för undersåtarna gällde att kämpa och falla för tronen och altaret. I våra ögon framstår de båda som vad motståndarna till vänster om den parlamentariska lodlinjen gärna vill stämpla som "högerextremister", men man måste betrakta deras ståndpunkt mot bakgrunden av då rådande förhållanden.

Alltsedan den franska nationalförsamlingens dagar hade begreppen "höger" och "vänster" varit i bruk, men alla har inte gjort klart för sig, att det här gällde placeringen i sessionssalen från presidenten eller talmannen räknat och icke från de deputerades håll. Begreppet "liberal" uppstod först efter de napoleonska krigen i samband med införandet av cortesförfattningen i Spanien, och något senare lanserades i Storbritannien termen "konservativ" som politiskt slagord under det tidsskede, då det forna torypartiet avlöstes av den konservativa partiriktningen och whigpartiet av den liberala parlamentsgruppen. De gamla grekerna hade ansett, att människan är en "zoon politicon", och om engelsmannen har det sagts, att han är "a conservative animal". I själva verket kan engelsmännen i dag betecknas som den konservativa tankens sigillbävarare. Siffermässigt sett förfogar också de konservativa krafterna

inom den brittiska övärlden för närvarande över fler anhängare än i något annat land i Europa, då deras parti erövat mer än hälften av underhusets mandat. Den konservativa tanken slog igenom på den brittiska ön i och med att en reformvänlig riktning bröt sig ut ur det alltmer förstenede torypartiet och under Sir Robert Peels och George Cannings ledning vann stort inflytande såväl på den inre omgestaltningen som på utrikespolitikens gång. Konservatismen var en världspolitisk maktfaktor under det tredjedels sekel, som förflöt mellan de napoleonska krigens avslutande och revolutionsåret 1848, och därvid räknade den sina vidsyntaste banérförare bland de reformvilliga "peeliter" och "canningiter", som sörjde för att "the rotten boroughs" saga i England snart var all.

Det nya är icke bra enbart därför att det är nytt, lika litet som det gamla är dåligt blott därför att det är gammalt. Det insåg tidigt den franske konservative skriftställare och samhällsfilosof, som efter emigration till Italien uppträdde under namnet Sismondi, och den tanken företrädde även av den schweiziske rättslärde Bluntschli. Vanligen var det så, att missnöjda och förföljda politiker och författare sökte sig över till det schweiziska edsförbundet för att där finna en lugn fristad, men Bluntschli emigrerade i stället från sitt hemland, i vars instängda politiska atmosfär

han icke så rätt trivdes, och slog sig ned i södra Tyskland, där han fritt kunde ägna sig åt sitt politiska skriftställarskap. Man kan säga, att han på ett lyckligt sätt fört samman det bästa, som den konservativa och den liberala statstanken då kunde bjuda. Hans framställningar är läsvärda än i dag.

Så följde i Västeuropa en rad andra målsmän för den konservativa statstanken under restaurationen och under borgarkungens spira liksom i Mellaneuropa under det Metternichska tidevarvet. Djupare än mången såg den liberale de Tocqueville utväxterna inom de nya politiska systemen och kan därför i viss mån betecknas som ett stöd för den statsbevarande tanken, som långt före honom kraftigt hävdats öster om Rhen av Joseph von Görres, om vars tidskrift "Rheinischer Merkur" Napoleon på sin tid yttrade, att den kunde betecknas som Europas femte stormakt. Friedrich von Gentz var en annan genial förkämpe för den konservativa åskådningen, och det ligger nära till hands att antaga, att det varit hans penna, som mildrat uttryckssätten i furst Metternichs kungörelser. Den senare gällde ju för de frihetsälskande rörelserna som "Furst Mitternacht" men hans sekreterare Gentz sörjde helt visst för att en ljusbrytning ägde rum även inom de kretsar, som fått bära reaktionens stämpel.

En egendomlig plats kom tänkaren Hegel att intaga. Hans verk har

utgjort arsenal både för konservativa och revolutionära krafter, ja, till och med anarkisterna har därifrån hämtat lämpliga tillhyggen. Hegel ansåg, att mänskligheten icke kan med alla ansträngningar ens en hårsman ändra loppet av världsutvecklingens vagn, vars hjul endast skulle stänka ned oss, om vi sökte ingripa för att ändra riktning och mål. Hegels inflytande blev stort och kom att betyda mycket för den konservativa tankens utveckling liksom Fichtes idévärld starkt kom att influera på liberalismens utformning. Till Fichtes käraste uttryck hörde, att tankefriheten utgör vårt släktes pallasdium på jorden. En samhällsfilosof, vars åsikter anses i en betydande grad ha påverkat Otto von Bismarck, var Friedrich Julius Stahl — en motsvarighet till Görres men på protestantisk mark.

Liksom man inom den moderata konservatismen i England ingalunda motsatte sig förnuftiga reformer, vinnlade man sig på den europeiska kontinenten inom de konservativa lägren tid efter annan om att förbereda upptakten till en vittgående social lagstiftning. Det var den förut omnämnde Sismondi, som blev banbrytare för en konservativ socialpolitik. Hans teorier, som avsåg att förebygga de med den fortgående industrialismen uppkommande vådorna på det sociala området, fullföljdes i stor utsträckning i praktiken av Bismarck, som ju genomdrev arbets-

löshets-, olyckfalls-, ålderdoms-, sjukdoms- och invaliditetsförsäkringar i det nygrundade tyska kejsardömet. Bismarck var realpolitiker. Han börjar sina memoarer med att påpeka, att han lämnat skolan med övertygelsen, att republiken vore den förnuftigaste statsformen, och ett kapitel har han föreställt med överskriften "Brytning med de konservativa". Han lät införa allmän och lika rösträtt för alla tyskar i fråga om valen till en gemensam riksdag, medan han samtidigt understödde tanken på kvarhållandet av den ojämna och vid inkomster och ställning bundna rösträttsprincipen inom en rad tyska delstater. Trots allt kan man i honom se en representant för den konservativa statstanken, medan den mest framstående av hans efterföljare på den tyska rikskanslerposten, furst Bernhard von Bülow, snarare får betraktas som en förbindelselänk mellan det konservativa och det liberala idealet. Bülow förklarar också i sitt memoarverk, att den konservativa tanken framalstrat de skönaste frukter, då man där inympat liberalismens idéer.

Den viktigaste fredskongressen under det gångna seklets andra hälft var den som försiggick i Berlin 1878. Man kan säga, att den stod i hägnet av den dubbelstjärna, som bar namnen Bismarck—Beaconsfield. Otto von Bismarcks motsvarighet på brittisk mark var nämligen statsmannen Benjamin Disraeli, upphöjd till Earl of Bea-

consfield. Han stod längre högerut i politiken än både Peel och Canning, som inlett den reformvänliga konservativa eran i örikets historia. Liksom Bismarck vannlade sig även Beaconsfield om socialpolitiska framsteg, men i fråga om förändringar av den inre strukturen och parlamentets sammansättning höll han tillbaka med en attityd, som påminner om hans motsvarighet på den politiska arenan i Tyskland, "järnkanslern". Den konservativa tanken i England och Skottland främjades på det litterära området främst av Thomas Carlyle och Walter Scott, medan den i Frankrike omhuldades av flera medlemmar av författarsläkten Daudet. Léon Daudets avvisande hållning gentemot nyordningen i hans fädernesland sådan den framträtt efter återinförandet av det republikanska statsskicket 1871, ses av boktitlar sådana som dessa: "Det stupida nittonde seklet" och "På Judas' tid".

I Sverige blev det som känt icke den liberale Karl Staaff utan den framsynte högermannen Arvid Lindman, som under sin tid som statsminister genomdrev rösträttsreformen och detta till priset av förlusten av det egna partiets dittills förhärskande ställning inom parlamentet. Ernst Trygger var visserligen i princip tveksam i fråga om den senare fullständiga utjämnningen av rösträtten, då han hävdade, att medborgarnas värde för staten icke helt borde fränkopplas

deras skattstyrka, men av realpolitiska skäl gick han med på den allmänna rösträttens införande i landet såsom en fortsättning på den Lindmanska reformlinjen. Av liknande realpolitiska skäl fann man sig tidigare öster om Bottenhavet föranlåten att skapa en enkammare med en språngartad övergång från den tidigare fyrståndsrepresentationen, vilket — för att här citera den siste lantmarskalcken — ”skedde enhälligt utan strid och tvekan, utan bitterhet, fastmer med jämnmod och lättnad för att icke säga glädje; ja, med glädje, lita vi blott på att det nya Finland, som skall ärva vår makt och vår möda, vill och kan slå vakt kring de rättvisans och frihetens ädla grundsatser, som i århundraden burit vårt folk genom enastående öden.” Dessa ord uttalades av den konservativa tankens kanske starkaste företrädare öster om Bottenhavet på den tiden, Viktor Magnus von Born, och de visar liksom mycket annat i denna framställning, att man på högerhåll kunnat spåra en stark ehuru ibland något återhållsam reformvänlighet såväl i fråga om rösträtt som då det gällt förbättring av levnadsvillkoren för de breda massorna. För statsmännen inom högerflyglarna har ofta den gamla satsen fått gälla, som lyder ”Festina lente”. Ömsom har under de politiska brytningsåren orden ”Mutare bene, conservare melius” även av högermännen kun-

nat kastas om och fått lyda: ”Conservare bene, mutare melius”.

Vilken utbredning äger då den konservativa statstanken i våra dagar, och vilket inflytande kan den under den senast förflutna tiden anses ha utövat på världshändelsernas gång? Kan man överhuvud taget ännu tala om ”höger” och ”vänster” i de olika kamrarna och om en parlamentarisk lodlinje? Är det icke så, att man i den ena frågan kan hålla med det ena partiet, medan man i en annan sak kan känna sig mera dragen till det program, som omhuldas av en annan partigrupp? Med andra ord: Är icke gränserna bra flytande mellan vad man i det ena fallet benämner en konservativ ståndpunkt, och det som man vid ett annat tillfälle kallar ett liberalt tänkesätt? Låt oss här se, hur den konservativa principen, den statsbevarande tanken hävdad sig inom de olika parlamenten världen runt.

I britternas underhus förfogar de konservativa i dag över 58 % av mandatet och labourpartiet över 40 %, medan den lilla liberala gruppen räknar 1 %. Tidigare tävlade årtionden igenom de konservativa och de liberala om makten, och då kunde det hända, att den lilla irländska partigruppen som ”tungan på vågen” toppred underhuset. Skulle de konservativa mandatet vid stundande val i England gå något tillbaka, kan lätt nog den liberala gruppen bli utslagsgivande, då det gäller frågan om en fort-

satt socialisering av produktionsmedlen. Intet land i Europa kan i dag uppvisa en så stark konservativ partibildning som Storbritannien. Lika stark är konservatismen inom dominionstaten Nya Zeeland, där 54 % av sätena i parlamentet tillhör dess anhängare. I Australien delar det högerbetonade Country Party den parlamentariska makten med den liberala partigruppen. I Kanada hade tidigare de konservativa en tydlig majoritet inom parlamentet. Deras mandatsiffror sjönk likväl vid senaste val till 39 %, och de liberala har här för stunden tagit ledningen. Det bör dock observeras, att inga större skiljaktigheter kan spåras mellan de konservativa och liberala kretsarna i Kanada i fråga om inrikespolitiska spörsmål, medan utrikespolitiken mera fått gälla som katalysator.

Näst efter det brittiska öriket framstår kanske sagornas ö Island som den konservativa tankens starkaste bålverk i vår världsdel. Där hade på sin tid släkttanken sitt starkaste fäste. Mången släkt hade sin bestämda gravplats, och därav har bildats vårt svenska ord "ätte-stupa". Där bildades Europas äldsta lagstiftande parlament, och från "Lagberget" lästes bestämmelserna upp för folket. Inom det nuvarande isländska Alltinget, en sentida ättling till det äldsta parlamentet i Norden, om man nu kan använda detta uttryck för att beteckna embryot till våra dagars folkforum, intager självständighetspartiet, som

lika ofta benämnes Konservativa folkpartiet, icke mindre än 40 % av mandaten och befinner sig tillsammans med socialdemokraterna i regeringsställning. Republiken Eire är officiellt utan något konservativt parti.

Grekland gällde ännu för några år sedan för att utgöra den konservativa principens högberg inom vår världsdel. På 1950-talet uppgick här faktiskt den national-radikala högerfalangens mandat inom det grekiska parlamentet till närmare 60 %, men senaste höst sjönk den till 39 %. Det är ju så, att genomsnittsmedborgaren under farofyllda tider gärna flyttar sig från ändarna av politikens svängande gungbräde närmare mitten. Inför de många palatsrevolutionerna och tronskiftena inom arabvärlden och under trycket av den tillspetsade Cyprenkrisen ändrades sammansättningen inom det grekiska parlamentet till nackdel för högern, som dock tillsammans med den liberala partigruppen i februari 1964 kunde säkra 35 % av mandaten, medan centern gick i zenit med 58 %. Kommunismen är icke tillåten men arbetar under jorden. På Cypren lades dock kommunistiska listor ut vid valen, och där röstade märkligt nog av grek-cypriotererna var sjunde kommunistiskt.

Beneluxländerna kan betraktas som i stort sett högerstyrda statsbildningar. I Belgien har Kristligt-sociala partiet, som är katolskt, ta-

git ledningen med 45 % av sätena i parlamentet. Det har ingått en i mångas ögon "ohelig allians" med socialisterna, medan det liberala framstegspartiet befinner sig i oppositionsställning. I Nederländerna, där befolkningen till 38 % är katolsk, har Katolska partiet med 32 % av sätena i parlamentet gripit rodret tillsammans med Antirevolutionära partiet och Kristligt-historiska partiet med dess mycket talande namn. Sistnämnda partier räknar tillsammans bortåt 18 % av mandaten i det nederländska parlamentet. Liknande är förhållandet i Luxemburg. Kommunisterna är med några procent representerade i alla tre parlamenten, starkast i Luxemburg med dess kraftigt utvecklade bergsbruk och metallindustri.

Ett litet land, som är starkt högerdominerat, är vidare Österrike, där Konservativa folkpartiet eller Österrikiska folkpartiet, som det också kallas, uppnått en styrka av nära hälften av parlamentsmandaten. Det har som motspelare socialisterna men understödes vanligen av det lilla Frihetspartiet, som här kunnat fungera som tungan på vågen vid viktiga beslut. Det österrikiska parlamentet benämnes nationalråd, och samma beteckning gäller för folkrepresentationen i Schweiz, där Konservativa folkpartiet kunnat besätta drygt 25 % av mandaten. I allmänhet gäller Schweiz för att vara folkfrihetens land och är det också, men stund-

om har man hållit tillbaka med en del reformer såsom med den kvinnliga rösträtten, som ännu icke införts inom alla kantonen. Å andra sidan har man här oftare än på många andra håll tillämpat den ursprungligaste formen av demokrati, nämligen referendum. Då denna omröstningsform senast tillämpades t. ex. i Danmark och väljarna, som tydligen ägde sunt bondförstånd och röstade mot den socialdemokratiska regeringens beslut i agrarfrågor, förklarade vänsterpolitikerna cyniskt, att referendum var en förkastlig "konservativ demokratiform". Medan kommunister saknas i Österrikes Nationalråd, förfogar de i det schweiziska edsförbundets nationalråd över 3 av 196 säten.

Regimerna i Spanien och Portugal tillåter ingen direkt jämförelse med övriga länder. Man kan dock säga, att konservatismen i säregen färgskrud blommar i Francostaten, medan den delvis urartat i dess västra grannstat, där t. ex. Salazars medtävlare om presidentposten vid senaste val erhöll nära fjärdedelen av rösterna, och där man särskilt med tanke på de tunga koloniala bördorna måste ställa sig frågande till regimens fortsatta bestånd.

I Frankrike vann president de Gaulles Unionsparti vid valen till nationalförsamlingen 49 % av mandaten och bestämmer tillsammans med mindre partigrupper utvecklingen. Vid tidigare omröstningar

om den nya statsformen fick de Gaulle som känt ett vida bredare röstningsunderlag. Kommunisterna erhöll vid senaste val nära 20 % av alla röster, men genom valbestämmelserna och valdistriktsindelningen kunde de ej besätta mer än omkring 9 % av den lagstiftande församlingens säten. Man kan nog hävda, att Unionspartiet med dess 49 % av mandaten i stort sett är genomträngt av konservatismens idéer, även om dessa här och var ingått förbund med avancerade begrepp om bästa sättet att lösa de med statens och samhällets utveckling förbundna spörsmålen.

Hur är då läget inom de tidigare s. k. axelmakterna i fråga om de konservativa idéernas utbredning och fäste? I Italien röstade på sin tid 48 % av folket för monarki och 52 % för införande av republik. I dag har monarkistpartiet reducerats till en obetydlighet inom parlamentet, vilket dels beror på inre konflikter inom partiet och dels på att man icke velat kasta bort röster på en obetydlig partigrupp utan hellre låtit dem tillfalla det stora Kristligt-demokratiska partiet, som erövat 38 % av mandaten inom parlamentet och inom sina led räknar ett stort antal högerinriktade fosterlandsvänner. Man kan icke säga, att neofascismen, som vunnit omkring 5 % av mandaten inom det italienska parlamentet, skulle vara något högerparti. I intet land i Europa finns det så mycket kommunister som i Italien, ifall vi stan-

nar väster om den beryktade järnridån. Kommunisterna har nämligen lyckats erövra icke mindre än 26 % av mandaten i parlamentet, och samma siffra gäller också för det lilla parlamentet i dvärgstaten San Marino på slutningen av Apenninerna. I detta sammanhang må nämnas, att pyrenéerrepubliken Andorra är utan partibildningar, och att de små furstendömena Monaco och Lichtenstein i stort sett kan betraktas som högerstyrda länder. I Monaco har märkligt nog en kommunist fått säte och stämma inom dvärgparlamentet.

I Västtyskland har högerösterna främst gått till Kristligt-sociala unionen (Bayern) och till Kristligt-demokratiska unionen. Förstnämnda parti förfogar i dag över 10 % och sistnämnda sammanslutning över icke mindre än 38 % av mandaten vid Förbundsdagen i Bonn. Tyska partiet fick vid det senaste valet icke något mandat. Det företrädde tidigare en starkare markerad högerriktning, men till följd av valbestämmelserna och inre splittring blev Tyska partiet liksom en handfull andra partigrupper av mer eller mindre starkt betonad högerfärg utan mandat. Förutom Grekland är Västtyskland det enda land i Europa, som förbjudit kommunismen.

Av de skandinaviska staterna framstår Norge som landet med de starkaste högerriktade partibildningarna. Norska högern erhöll vid senaste val 20 % av sätena inom

parlamentet, där det beslätade Kristliga folkpartiet fick 10 %. Norge saknar kommunister inom sitt lagstiftande forum. I Danmark erhöill Konservativa folkpartiet senast 18 % av mandaten i parlamentet. Vid dess sida står Rättsförbundet med omkring 4 % av mandaten. Kommunismen har i Danmark genom den Larsenska utbrytningen intagit en ny kampställning. I Sverige förfogar som bekant Högerpartiet över 17 % av mandaten i andra kammaren. Fråga är, om man skall vänta, att den i vitala spörsmål skall få behörigt stöd av de båda andra borgerliga grupperna, varigenom dess ställning skulle kunna stärkas. I Finland slutligen har Samlingspartiet, den finska högern, intagit 16 % av riksdagsätna under det att endast ett par av Svenska folkpartiets 14 riksdagsledamöter kan betraktas som deciderade högermän. Riksdagen bortom Bottenhavet räknar liksom den forna enkammarlanddagen jämnt 200 ledamöter, och kommunisterna har här under det för väljarsorna bestickande namnet folkdemokraterna lyckats besätta 23 % eller 46 mandat, vilket gör, att Finland näst efter Italien framstår som det mest kommunistiskt infiltrerade landet i Europa väster om järnridån.

Betraktar vi nu läget inom den största världsdelen, Asien, kan vi fastslå, att det i det indiska parlamentet finns ett konservativt folkparti, som räknar 6 % av manda-

ten, medan det förhärskande Kongresspartiet givetvis också gömmer på konservativa krafter inom sina kadrer. Högerstyrda har varit både Thailand och Laos under mer eller mindre auktoritära former liksom Iran, Afghanistan och Pakistan. I Indonesien, på Ceylon och inom Malajiska statsförbundet har högerpartierna besatt mellan 10 och 20 % av parlamentsmandaten. En konservativ partiriktning saknas visserligen officiellt i Japan med dess gamla traditioner, men det finns en bred högerflygel inom det starka liberal-demokratiska partiet där. Formosa står i särklass. För övrigt kan inga direkta jämförelser göras mellan styrelsesätten i den arabiska folkvärlden, det turkiska riket och vår egen världsdel. I Sydkorea har högerpartiet förlorat avsevärd terräng.

I Afrika gäller det auktoritära styrelsesättet med olika målsättningar i Ethiopien och i Förenade arabrepubliken, medan Sydafrika befinner sig i särklass. Den nationella befrielsefronten har tagit ledningen i Algeriet. Kommunismen har fått ankarfästen blott i Guinea och på ön Madagaskar, medan Marocko uppvisar ett radikalt vänsterparti i marxistisk anda.

I Nya världen har länge Republikanska partiet i Förenta staterna fått gälla som högerriktat, men sanningen är den, att det finns både en höger- och en vänsterflygel inom det vittfamnande partiet, om dessa termer kan brukas om läget

bortom Atlanten. I Centralamerika är flera länder auktoritärt styrda och kan uppvisa partier, som benämnas konservativa. I icke mindre än fyra av de sex centralamerikanska staterna är kommunismen förbjuden. I Mexiko kunde vid senaste val ett litet konservativt parti vinna ett par procent av mandaten. Där är även kommunismen svagt företrädd. Inom Karibiska havets övärld är högern främst representerad på Haiti, som bland annat förbjudit kommunismen, medan grannstaten Dominikanska republiken börjat glida över åt vänsterkanten men dock icke följt det kommuniststyrda Kuba i spåren.

I Sydamerika är läget följande: Inom den största staten Brasilien, som i omfång nästan motsvarar Europa, finns det intet officiellt högerparti eller någon konservativ partibildning, utan där anses märkligt nog socialdemokraternas högra flygel representera den konservativa statsprincipen. I Argentina åter lyckades de konservativa väljarna säkerställa 9 % av mandaten i parlamentet. I Brasilien är kommunismen förklarad som en illegal rörelse, och i Argentina är den förbjuden tillika med Perons parti. I Chile erhöll de konservativa vid senaste val till deputeradekammaren 18 platser, medan den högerriktade liberala gruppen fick 26, de kristliga demokraterna 23 och nationaldemokraterna 12 av sammanlagt 150 mandat. Kommunismen belade här 10 % av alla säten.

I Peru är konservatismen något svagare företrädd i deputeradekammaren, och i Ecuadors upplösta parlament innehade de konservativa 18 och de liberala 11 av parlamentets 71 mandat. I Bolivia är en social-revolutionär partibildning förhärskande, medan i Paraguay en konservativ-nationalrevolutionär partiriktning tagit ledningen. I det mera betydande Uruguay regerar ett konservativt lantmanparti, som kraftigt protesterat mot de tidigare gjorda försöken att låta statens tunga hand vila över allt och alla och bestämma medborgarnas liv. I Colombia bestämmer en konservativ-liberal regeringskoalition utvecklingen. Båda partierna uppvisar höger- och vänsterflyglar, men samarbetet synes försiggå jämförelsevis friktionsfritt. I Venezuela finns visserligen ett icke obetydligt konservativt parti, men där har dock den moderata vänstern tagit ledningen inom parlamentet. Kommunismen är förbjudna i fyra av Sydamerikas stater men äger säte och stämma i tre av dess parlament.

Som det framgår av denna översikt, uppträder här och var i världen partier, som alltjämt betecknar sig som konservativa, medan begreppet "höger" mera sällan — främst i Sverige och Norge — tagits i bruk. Högern har förvisso en viktig uppgift att fylla dels som väktare av den historiska kontinuiteten och dels som bromsinrättning mot omstörtningförsök och alltför ra-

dikala omstöpningstendenser. Det nuvarande är icke — som Karl Marx på sin tid uttryckte det — till för att krossa det förgångna. Den av många förkättrade historien kan tvärtom tjänstgöra som en erfaren vägledarinna och ädel lärarinna. "Vår tid kommer", hör man här och var yttras inom högerkretsar. Detta må i dag gälla för vissa län-der men icke på långt när för alla. Innan läget ändras, får vi nog uppleva, att ett och annat statskepp nödgas länsa undan för babords halsar, hotande att gå på grund, medan å andra sidan en längtan flerstädes uppstått efter "den starke mannen", som förstår att hantera styrbordsåran på rätta sättet. Folkopinionens vågor kommer även i fortsättningen ena gången att rulla åt styrbord men andra gången åt babord, varvid opportunisterna bland väljarskarorna liksom konjunkturryttarna kan betraktas som en lös rullande barlast.

Det har sagts om fransmännen, att de, då de går till val, ofta lägger vänstra handen, bildligt talat, på

sina hjärtan, ihågkommande revolutionens vinningar för mänskligheten, men att de samtidigt hårt kramar om penningpungen med högra handen. De tänker väl därvid främst på det slöseri med statsmedlen och deras oförnuftiga användning, som ofta lagts vänsterstyrena till last. Valet mellan höger och vänster är stundom mer beroende av känslolntryck än av nykter eftertanke. Historien uppvisar fall, då en lottkastning fått avgöra viktiga händelser, och det kan ibland förefalla, som om världen snarare skulle stå under slumpens herravälde än styras av det omstridda världsförnuftet. I varje fall gömmer historien på skarpa kontrastverkningar med en utveckling, som bestämts av vad man skulle kunna kalla dess pendelslag. Betraktar vi utvecklingen ur denna synvinkel, kan vi fastslå, att den konservativa åskådningen och den därmed förbundna statstanken alltjämt bildar en viktig maktfaktor i världshistorien.